

Temat: WIELKI KRÓL I JEGO PAŃSTWO

1. Następcą Władysława Łokietka został jego syn - Kazimierz Wielki (panował 1333-1370). Nowy monarcha objął rządy w kraju, któremu Łokietek przywrócił rangę królestwa, ale nie zdołał jeszcze spoić wszystkich ziem piastowskich w jeden organizm polityczny. Wyniszczone wojnami państwo cały czas było poważnie zagrożone ze strony niektórych sąsiadów. Dodatkowo kraj wymagał poważnych reform. Kiedy Kazimierz Wielki objął tron, widział, że Polska znajduje się w trudnej sytuacji. Do tronu polskiego nadal zgłaszał pretensje czeski król Jan Luksemburski. Od północy poważnym zagrożeniem był zakon krzyżacki, który nie tylko panował nad Pomorzem Gdańskim, ale jeszcze od 1332 r. zajmował Kujawy i ziemię dobrzyńską. Jedynym wartościowym sojusznikiem pozostawały Węgry, rządzone przez Karola Roberta Andegaweńskiego, którego żoną była siostra Kazimierza, Elżbieta Łokietkówna.

2. W sporach z Czechami Kazimierz zdecydował się wykorzystać węgierskiego władcę jako mediatora. W 1335 r. w należącym do Węgier Wyszehradzie odbył się zjazd monarchów – polskiego, czeskiego i węgierskiego. W wyniku rozmów i pośrednictwa Karola Roberta Jan Luksemburski zrzekł się pretensji do polskiej korony w zamian za olbrzymią sumę odszkodowania wypłaconą przez władcę Polski. W 1339 r. ponownie doszło do spotkania trzech monarchów w Wyszehradzie. Ponieważ Kazimierz uznawał walkę o odzyskanie Pomorza za najważniejsze wyzwanie, zrezygnował wówczas z praw do tych księstw śląskich, które złożyły hołd lenny Czechom. W wyniku starań króla w tym samym roku w Warszawie odbył się sąd papieski w sprawie polsko-krzyżackiego sporu o Pomorze. Ostateczne zakończenie sporu z Krzyżakami przyniósł pokój zawarty w Kaliszu w 1343 r. Na mocy układu Kazimierz odzyskiwał Kujawy i ziemię dobrzyńską, a zakon zatrzymywał Pomorze oraz ziemie chełmińską i michałowską jako wieczystą jałmużnę polskiego władcy. W 1348 r. w Namysłowie podpisano układ, na mocy którego Kazimierz ostatecznie rezygnował ze Śląska na rzecz Czech.

3. W 1364 r. w Krakowie odbył się zjazd monarchów, w którym wzięli udział m.in. król Czech i cesarz Karol IV Luksemburski, król Węgier Ludwik Andegaweński, królowie Cypru i prawdopodobnie Danii oraz liczni książęta. Celem obrad było uregulowanie stosunków politycznych w Europie Środkowej.

4. Ważną dziedziną działalności Kazimierza Wielkiego było wzmocnienie obronności państwa. Podstawą sił zbrojnych kraju było pospolite ruszenie, złożone z rycerstwa, które zostało objęte obowiązkiem wojskowym ze względu na posiadane majątki ziemskie. Obowiązek zbrojnego stawania na wojnę król rozszerzył również na wójtów i sołtysów. Kazimierz wznosił też wiele warownych zamków, zwłaszcza na pograniczu z Czechami, oraz otoczył murami obronnymi liczne miasta. Obowiązek obrony tych ostatnich spoczywał na mieszczanach. Król podjął w Rzymie starania o zgodę papieża na utworzenie w Królestwie Polskim uniwersytetu. Otrzymałszy takie pozwolenie, w 1364 r. ufundował Akademię Krakowską. Zgodnie z głównym celem, który przyświecał królowi tworzącemu uczelnię, największym wydziałem pierwszego polskiego uniwersytetu był wydział prawa.

5. Kazimierz Wielki zmarł w 1370 r. jako ostatni męski przedstawiciel królewskiej linii Piastów.

Zostawił jednak uregulowaną kwestię następstwa tronu. Już w 1339 r. w Wyszehradzie zawarł układ sukcesyjny z Karolem Robertem Andegaweńskim, przewidujący możliwość objęcia rządów w Polsce przez Andegawenów w przypadku bezpotomnej śmierci Kazimierza. Następcą ostatniego piastowskiego króla został jego siostrzeniec Ludwik Andegaweński (panował 1370–1374). Nowy monarcha połączył unię personalną Polskę i Węgry. Ludwik zmarł w 1382 r., nie doczekawszy się męskiego potomka. Zgodnie z układem koszyckim na następczynię tronu w Królestwie Polskim moiżni i rycerstwo wybrali jego młodszą córkę – Jadwigę.

6. Unia personalna – związek dwóch lub więcej państw, które łączy osoba wspólnego władcy, z zachowaniem odrębnych instytucji państwowych (np. urzędów, systemów skarbowych, armii).

Temat: Jagiellonowie. Litewska dynastia na polskim tronie

1. Andegawenowie na polskim tronie. Rządy Ludwika I Węgierskiego z dynastii Andegawenów 1370 – 1382 .

- a) w 1339 r. w Wyszehradzie Kazimierz Wielki zawarł z Karolem Robertem układ dotyczący sukcesji polskiego tronu w przypadku swojej bezpotomnej śmierci.
- b) Po śmierci Kazimierza Wielkiego na tronie Polski zasiadł Ludwik Andegaweński (1370 – 1382), król Węgier. Polska i Węgry zostały połączone unią personalną, która trwała do 1384 r. Rządy w jego imieniu sprawowała jego matka Elżbieta Łokietkówna.
- c) Przed śmiercią Ludwik uzyskał zgodę szlachty polskiej na przekazanie tronu polskiego jednej ze swoich córek. Udało mu się za cenę nadania przywileju koszyckiego – pierwszego przywileju generalnego dla szlachty.
- d) w 1382 r. Ludwik I zmarł. W Polsce rozpoczęło się dwuletnie bezkrólewie, które zakończyło się wstąpieniem w 1384 r. na tron Jadwigi z dynastii Andegawenów, która została koronowana na króla. Należało znaleźć dla niej męża. Panowie polscy nie chcieli się zgodzić na jej ślub z narzeczonym Albrechtem Habsburgiem. Ich wybór padł na Jagiełłę, księcia litewskiego.

2. Geneza unii polsko-litewskiej w XIV w.

- a) Wielkie Księstwo Litewskie pragnęło unii z Polską, gdyż: Litwa była krajem rozbitym wewnątrznie ze względu na system dziedziczenia. Litwa była jedynym państwem pogańskim w tym rejonie Europy. Musiała przyjąć chrzest, gdyż w przeciwnym razie została by schryścianizowana siłą.
- b) Królestwo Polskie również dążyło do unii z Litwą gdyż potrzebowało sprzymierzeńca do wojny z Zakonem.

3. Książę litewski Jagiełło wydawał się panom polskim odpowiednim małżonkiem dla małoletniej Jadwigi, którą już koronowano na króla. Liczono, że jako władca Polski nada szlachcie nowe przywileje chcąc pozyskać przychyłność panów polskich.

Dochodzi do zawarcia unii polsko – litewskiej w Krewie w 1385 r. Jagiełło w zamian za rękę Jadwigi i koronę polską zgodził się m.in.: przyjąć chrzest wraz z Litwą w obrządku łacińskim, odzyskać ziemie utracone wcześniej przez Polskę. Zgodnie z tymi postanowieniami Jagiełło w 1386 roku przybył do Krakowa i przyjął chrzest przyjmując imię Władysław. Ożenił się z Jadwigą i został koronowany na króla polskiego. Był pierwszym przedstawicielem dynastii jagiellońskiej na tronie polskim.

4. Na tronie polskim zasiadł Władysław Jagiełło zapoczątkowując nową dynastię – Jagiellonów, z którą będą się musieli liczyć tak Luksemburgowie jak i Habsburgowie.

- a) W latach 1409 – 1411 Witold wraz z Jagiełłą toczył z Krzyżakami Wielką Wojnę o odzyskanie m.in. Żmudzi, którą kończył I pokój toruński (1411 r.), 1410 – bitwa pod Grunwaldem
- b) W 1413 r. zawarto trzecią unią polsko – litewską – unią w Horodle.

5. Polityka dynastyczna Jagielly

- a) Zgodnie z umową polsko - litewską tron polski miał dziedziczyć syn Jagielly i Jadwigi Andegaweńskiej. Niestety z tego małżeństwa nie urodził się męski potomek. Po śmierci Jadwigi polscy dostojnicy zgodzili się na pozostanie Władysława Jagielly na tronie ale w zamian za zwiększenie uprawnień rady królewskiej.
- b) Pod koniec życia Władysławowi Jagielle urodziło się dwóch synów: Władysław (Warneńczyk) i Kazimierz (Jagiellończyk) z czwartego małżeństwa. Nie mieli oni praw do tronu polskiego. By zapewnić im sukcesję Władysław Jagiełło wydał przywileje w Jedlni (1430) i Krakowie (1433) – tzw. przywileje jedleńsko – krakowskie, które nadawały szlachcie nietykalność osobistą i majątkową.
- c) Podczas wojen husyckich Czesi ofiarowali Jagielle tron czeski, którego on jednak nie przyjął.